El temple de la llum harmoniosa

Amb els vitralls de la façana de la Glòria, Joan Vila-Grau ha enllestit el projecte de la Sagrada Família

Joan Vila-Grau treballant al seu taller. / *Agustí Codinach*

Detall de la girola.

Carme Munté
Barcelona

A Joan Vila-Grau la vena artística li ve de família. La butaca on s'asseu per a l'entrevista —al seu taller del carrer Ganduxer de Barcelona— és ben bé un setial d'honor que ha anat passant de generació en generació. De l'avi al pare, fins a arribar a ell. Li serà complicat trobar successor, ja que els seus tres fills també tenen l'art corrent per les venes.

Fa divuit anys que Joan Vila-Grau està completament dedicat als vitralls de la basílica de la Sagrada Família, un encàrrec que li va arribar de l'aleshores arquitecte director, Jordi Bonet, i que ha prosseguit amb l'actual, Jordi Faulí. El punt d'arrencada del projecte era una autèntica prova de foc: els vitralls que conformen el gran finestral de la Resurrecció.

«Es plantejava un tema que té una tradició iconogràfica molt bonica, de molts segles, però falsa.» Joan Vila-Grau es refereix així a la tradició de representar la Resurrecció amb la figura de Crist sortint de la tomba, enarborant una mena de banderola blanca com a senyal de triomf de la vida sobre la mort i uns soldats mig estabornits a terra.

«Als evangelis no hi diu res de tot això», constata Vila-Grau. Per tant, «em va semblar que la manera de representar-ho era amb un esclat de llum, que simbolitzés el triomf de la vida sobre la mort». I si bé reconeix que hi ha poques indicacions de Gaudí, les que hi ha són molt encertades. En primer lloc, que els vitralls baixos han de ser més foscos que els superiors, perquè volia que la llum il·luminés les voltes. En segon lloc, quan diu que la Sagrada Família serà el temple de la llum harmoniosa.

Amb aquestes dues indicacions deixades per l'arquitecte Antoni Gaudí, i un cop enllestit el gran finestral de la Resurrecció, Joan Vila-Grau va rebre l'encàrrec de tot el conjunt d'uns 150 vitralls de la Sagrada Família. «He treballat sempre tenint en compte la intenció de Gaudí, pensant què hauria fet a cada moment.»

> «He treballat tenint en compte la intenció de Gaudí, pensant què hauria fet ell a cada moment»

> «Sentir-se en aquest entorn de claror i color crea un estat d'ànim concret, una emoció»

> «Per a la façana de la Glòria hi ha una simbologia molt treballada que va deixar indicada el mateix Antoni Gaudí»

Joan Vila-Grau ha enllestit la feina en haver presentat el projecte per a la façana de la Glòria. La seva gran il·lusió ara, als 85 anys, és veure els vitralls ja realitzats i com la llum els travessa creant una nova harmonia de colors.

Un món de llum i color

A l'hora d'abordar els vitralls de la Sagrada Família hi havia dues opcions: seguir el model clàssic figuratiu, o bé crear un món nou de llum i color. Joan Vila-Grau es va decantar per la segona opció. «La coherència de llum harmoniosa volguda per Gaudí no l'hauríem aconseguit tan intensament amb el model figuratiu.»

Un cop presa la decisió, Joan Vila-Grau, acompanyat del seu fill Antoni, ha anat creant aquest món nou de llum i color a la basílica de la Sagrada Família. «Més enllà de si és figuratiu o no, la funció essencial del vitrall és crear un ambient a l'interior del temple, sentir que estàs dins d'un nou món de llum i color.» I afegeix que «sentir-se en aquest entorn de claror i color crea un estat d'ànim concret, una emoció».

Dit això, l'elecció dels colors i la composició dels vitralls parteix d'una idea clara. «Per a un conjunt tan gran com és el de la Sagrada Família ha estat molt important tenir un element que em motivés, per tant, en cada finestral he buscat un motiu que em donés un punt de partida.» I és així com a partir d'aquesta idea s'ha anat creant el joc de colors: colors més tendres per a la llum que entra per llevant; colors més càlids per a la llum de ponent. Sense deixar de banda que es tracta d'un conjunt i que, per tant, «hem de tenir en compte que cada finestral en té un altre al costat però també al davant». «Pretenc sempre que hi hagi

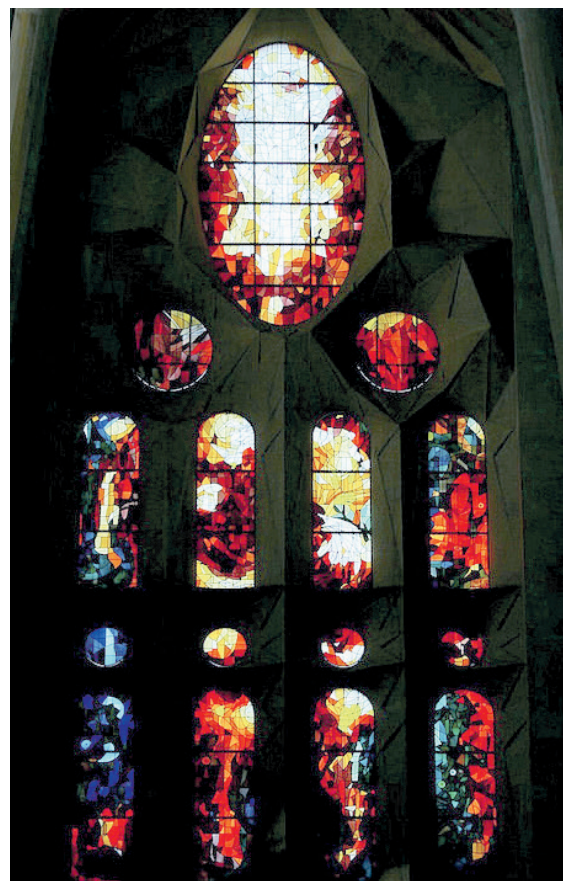

Finestral de la Resurrecció, a la façana de la Passió.

De la pinzellada al vitrall

Entre Joan Vila-Grau i el seu fill Antoni hi ha una harmonia total. Són coautors de l'estudi en diferents volums *Vitrall gòtic a Catalunya*, un encàrrec de l'Institut d'Estudis Catalans, i del projecte de vitralls de la Sagrada Família. El pare fa el dibuix amb aquarel·la líquida i els ploms que donen ritme al projecte, mentre que el fill pensa la manera de traslladar formes i colors al vitrall. En darrer terme, un mestre vitraller executa el treball final.

«El meu fill coneix perfectament la meva manera de treballar i jo la seva, per tant, hi ha hagut una harmonia total», explica el pare orgullós.

L'aquarel·la de Joan Vila-Grau sempre és sobre fons negre, ja que «a través del negre intento veure la lluminositat que tindrà el vitrall». «En una pinzellada puc passar d'un blau intens a un altre de claríssim, però això vol dir fins a 3-4 vidres que van del blau més fosc al blau més clar, i aquesta traducció en vidre és en bona part la que el meu fill ha estat treballant.»

Dibuix en aquarel·la líquida. / *Agustí Codinach*

Els vitralls creen un món de llum i color. / *Agustí Codinach*

una relació», prossegueix Vila-Grau. «Un finestral es complementa amb el que té al costat i al davant.» «El més important ha estat conservar aquesta unitat de desenvolupament i d'harmonia de color.»

En aquest sentit ens posa l'exemple de la girola. Són tres finestrals en cadascuna de les capelles. Cada capella forma una unitat però també es complementa amb la resta. «Hi ha una harmonia que no és fàcil de veure, però hi és, de manera que quan et mous tot canvia.»

A banda de sentiments i de sensacions, els vitralls, si bé de forma molt subtil, també subratllen la Paraula. «Hi ha una sèrie de noms inserits d'una manera molt respectuosa en el conjunt harmònic dels colors.» «No són rètols», aclareix Vila-Grau, «són fets amb el mateix plom del vitrall o bé amb un senzill cop de pinzell». I així, cada vitrall rodó a sobre del vertical porta el nom d'un sant o d'un màrtir, mentre que les rosasses porten els noms de santuaris i de bistats. «Gaudí no volia grisalles, no volia pintures per sobre del vidre, sinó que volia el vidre pur.» Tercera indicació de Gaudí que Vila-Grau ha respectat al màxim.

> «Si s'havia de posar color a l'obra de Gaudí, aquesta ha estat la manera més honesta, sincera i lliure de fer-ho»

Façana de la Glòria

El primer vitrall que Joan Vila-Grau va fer per a la Sagrada Família va ser la gran el·lipse de la Resurrecció, de divuit metres quadrats. «Va ser un acte de fe molt propi de la Sagrada Família», comenta Joan Vila-Grau. Es tractava d'un gran acte de fe per part dels responsables de la Junta Constructora del Temple de la Sagrada Família, però també per part del mateix Vila-Grau, que va abandonar altres treballs per dedicar-se de ple en aquest projecte. «No hi havia més remei que treballar seguit tot aquest temps per no perdre la concentració.» Alhora, «el gran encert nostre va ser presentar un programa unitari perquè, si no, els vitralls podien convertir-se en una fira de mostres». Per part de la Junta Constructora, «el gran encert va ser veure que el projecte tenia interès per ell mateix».

Joan Vila-Grau recorda amb emoció el moment de la col·locació de la gran el·lipse l'any 2006. «Es va fer el vitrall al mateix temps que s'estava fent el mur, això només passa a la Sagrada Família.» El que ha estat el projecte de la seva vida ha entrat a la fase final amb la façana de la Glòria, la que dona al carrer de Mallorca. «Acabo de presentar el projecte, els arquitectes ja l'han vist», explica Vila-Grau. «Repetim la mateixa situació que vam tenir amb el vitrall de la Resurrecció, en el sentit que es construirà el vitrall alhora que el mur.»

El reconegut artista pintor ens avança que la façana de la Glòria serà, des del punt de vista de la llum i del color, la culminació de tota la basílica. «Serà el punt d'encontre dels colors tendres i dels colors càlids que hi ha al llarg de la basílica.»

Així mateix, explica que es va reunir al seu taller amb l'arquitecte Jordi Faulí i amb Armand Puig, biblista i rector de l'Ateneu Sant Pacià. «Per a la façana de la Glòria hi ha una simbologia molt treballada que va deixar indicada el mateix Antoni Gaudí.» La figura de Crist serà una escultura corpòria, mentre que l'Esperit Sant es plasmarà al vitrall amb tons vermellosos. Una gran rosassa amb tons blavosos remet a l'expressió «Jo soc la font d'aigua viva». Tota la simbologia finalitza amb la frase de l'Apocalipsi «el riu de l'aigua de la vida, transparent com el cristall, que naixia del tron de Déu i de l'Anyell». «Aquest és el contingut teològic i iconogràfic expressat d'una manera no figurativa dels vitralls que hem presentat», explica Joan Vila-Grau.

Ara bé, el repte «és que en el moment de realitzar els vitralls s'haurà de tenir molt en compte la llum que reben». No hem d'oblidar que al davant hi ha un conjunt d'edificacions i que, per tant, «caldrà veure si hi ha molta o poca llum». En qualsevol cas, Vila-Grau diu que el seu projecte ja preveu la possibilitat de pujar o baixar una nota de color.

De moment la feina de Joan Vila-Grau acaba aquí. «Esperem que no triguin gaire a fer el mur i que ho puguem veure.» Per a ell és un honor haver estat col·laborador de l'obra de Gaudí. «Mai no he volgut fer la meva obra, sempre m'he considerat un col·laborador de Gaudí.» «Si s'havia de posar color a l'obra de Gaudí, penso que aquesta ha estat la manera més honesta, sincera i lliure de fer-ho.»

Rosassa amb els noms de bisbats i santuaris catalans.

Família d'artistes

La casa de Joan Vila-Grau és plena de quadres del seu avi i del seu pare, reconeguts pintors. Ell mateix va començar arquitectura però va deixar la disciplina després d'haver constatat que la pintura era un reclam massa fort que no podia defugir. Això sí, volia pintar amb total llibertat, sense haver de pensar en el gust del client. Els darrers divuit anys el seu únic client ha estat la Junta Constructora de la Sagrada Família i el mateix Antoni Gaudí, de qui ha volgut ser col·laborador respectuós.

Des de sempre ha desenvolupat dos camps de treball molt afins, el vitrall i la ceràmica. Fins i tot el mateix pintor Joan Miró, en un moment donat, va demanar-li ajuda per elaborar un vitrall.

Del seu pare n'ha heretat el desig de contribuir a la renovació de l'art litúrgic i religiós. «Vam crear el grup Cantonada i vam tenir una botiga d'art sacre al carrer de Provença de Barcelona», recorda Joan Vila-Grau. «Després del Concili Vaticà II en certa manera aquell treball va quedar estroncat, perquè es va passar a una austeritat més gran.»

Quan li preguntem a Joan Vila-Grau si és creient, ens contesta: «Si entenem una espiritualitat d'una manera molt personal, íntima i lliure, doncs sí.» De fet, «aquesta espiritualitat és la que m'ha impulsat en el projecte dels vitralls de la Sagrada Família. Ho he fet així perquè és un temple i perquè entenc la funció del temple i la comparteixo».

«Si les pintures haguessin sigut per al saló de l'Ajuntament haurien estat completament diferents. Les he fet sentint el que estava fent, respectant totalment les idees de Gaudí i la seva intencionalitat. Es tractava d'entendre el que volia Gaudí.»